

УДК 656.07

*Д-р екон. наук О.Г. Дейнека,
асист. К.А. Руссова,
А.В. Михалко*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Актуальність теми дослідження. У ринкових умовах суттєво підвищується роль управління витратами підприємства. Актуальність зазначеного пояснюється, по-перше, необхідністю адаптації підприємств

до нових умов господарювання, а по-друге, очікуваною появою конкуренції та можливістю позиціонування їх у рамках конкурентного середовища. Таким чином, постає питання визначення сутності

управління як процесу на підприємствах та підрозділах залізничного транспорту в умовах його реформування.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження виступають економічні процеси, які зумовлюють визначення сутності управління як процесу в контексті теоретичного та методичного надбання.

Предмет дослідження. Предметом дослідження виступають теоретико-методичні заходи, підходи, методи та механізми впливу управління на організацію.

Метою дослідження є систематизація сучасних наукових підходів та положень щодо формування управлінських процесів на підприємствах залізничного транспорту.

Постановка проблеми. Локомотивне депо «Жовтень» є важливою складовою Південної залізниці, яка виконує значний обсяг перевезень пасажирів і вантажів. Застаріла система управління процесом обслуговування рухомого складу депо «Жовтень» вступає у протиріччя із програмою реформування і реструктуризації залізничного транспорту. Розробка сучасного механізму удосконалення діяльності депо потребує згрупування, узагальнення та обґрунтованості ринкових підходів до функціонування зазначеного підрозділу та виявлення сутності взаємовідносин у процесі управління виробництвом.

Виклад основного матеріалу. Щоб забезпечити функціонування організації, нею необхідно управляти. Поняття «управління організаціями» неоднозначно трактується у зарубіжній та вітчизняній літературі. Більшість фахівців погоджуються, що воно означає «робити що-небудь за допомогою людей з людьми». Окремі фахівці поширюють це визначення на будь-які групи людей, навіть на всі види міжособистісних стосунків. Американський дослідник, професор Каліфорнійського університету в Лос-Анджелесі, президент Міжнародної Академії управління Гарольд Кунц і американський фахівець-практик у

галузі управління Сирол О'Доніл тлумачать поняття «управління» як «створення ефективного середовища для людей, які діють у формальних організаціях» [2]. А професори Майкл Мескон, Майкл Альберт, Франклін Хедоурі, автори підручника «Основи менеджменту», стверджують, що «управління – це процес планування, організації, мотивації і контролю, необхідний для того, щоб сформувати і досягти цілей організації» [2]. Отже, управлінням вони вважають чітко окреслений комплекс функцій менеджменту (планування, організація, мотивація, контроль), залишаючи поза його межами цілі організації. Професор Нью-Йоркського університету Пітер Дракер вважає управління особливим видом діяльності, «що перетворює неорганізований натовп в ефективну цілеспрямовану і продуктивну групу» [3].

Управління в узагальненому вигляді трактується як процес впливу суб'єкта управління на об'єкт, який змінює режим існування системи, в якій вони діють.

Люди пізнають і використовують закони природи й суспільства у процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ, продукують необхідні для цього технічні системи, застосовують створені природою, біологічні. У зв'язку з високою складністю управління людьми виокремлюють типи управління: політичне, економічне та соціальне. Політичне управління здійснюють на рівні суспільства, виявляється у функціонуванні держави, її органів та атрибутів. Економічне управління є системою заходів, спрямованих на задоволення економічних потреб людей, суспільства завдяки створенню робочих місць, виготовленню і розподілу товарів і послуг. Соціальне управління полягає у реалізації заходів для узгодженої діяльності індивідів, трудових колективів, територіальних, соціальних, етнічних та інших спільнот [1].

Управління виробництвом поєднує процеси економічного та соціального управління національною економікою, галузями, регіонами, виробничо-господарськими організаціями (підприємствами).

Виробничо-господарські організації – це соціотехноеконімічні системи, цілеспрямовано орієнтовані на виробництво товарів або послуг. Функціонування їх можна зобразити схематично (див. рис. 1).

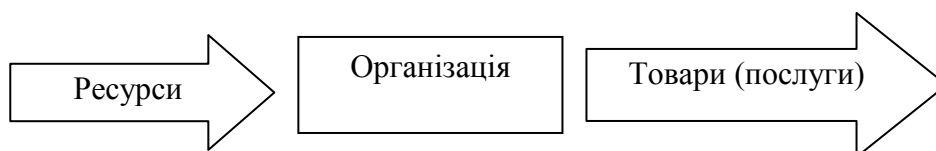

Рис. 1. Схема функціонування виробничо-господарської організації

Особливість організації як системи полягає в тому, що організація являє собою штучну систему, створену людиною заради її власних інтересів, перш за все отримання вигоди.

Будь-яка організація, як правило, – це відкрита система, яка може існувати лише за умов активної взаємодії з навколишнім середовищем.

Управління організаціями – здійснюваний індивідом або групою осіб процес з метою координування діяльності інших осіб, спрямований на досягнення результатів, недосяжних для жодної з цих осіб окремо [3].

Управління не можна ототожнювати з керівництвом, яке за своєю сутністю є широким поняттям. Керівництво організаціями – це процеси мотивування, регулювання і наставництва щодо методів і способів виконання робіт підлеглими [4].

Розглянемо принцип керування підприємства на окремому випадку, тобто на досліджуваному об'єкті – локомотивному депо «Жовтень» Південної залізниці.

Основними напрямками діяльності депо є: забезпечення надійного обслуговування рухомого складу (локомотивів) з метою їх безаварійного функціонування при організації перевізного процесу.

Керівництво депо здійснює начальник, який призначається на посаду

начальником ДП «Південна залізниця». Начальник депо самостійно вирішує питання основної і допоміжної виробничо-господарської діяльності підрозділу, направленої на збільшення його прибутковості.

Відповідно до організаційної структури депо формуються органи управління окремих підрозділів. Одночасно з цим поділ праці у сфері управління зумовлює відокремлення відповідних робіт за функціями управління та зосередження цих робіт по підрозділах апарату управління. Отже, управлінський персонал депо поділяється на лінійний та функціональний (штабний, апаратний). Лінійний персонал забезпечує безпосереднє керівництво виробництвом. Функціональний персонал допомагає лінійним керівникам виконувати функції управління своїми підрозділами. Між лінійними керівниками та посадовими особами апарату управління виникають певні організаційні відносини. Сукупність лінійних етапів управління між ними утворюють систему управління підприємством.

Створення цілісної ефективної системи управління підприємством може бути забезпечене лише за умови тісної взаємодії всіх (загальних) функцій управління, які мають доповнювати одна одну при правильному поєднанні

централізованих і демократичних засад в управлінні. Це вимагає перерозподілу функцій між різними органами управління, розширення одних функцій, звуження інших тощо [4].

Взагалі процес управління виробництвом забезпечують через взаємодію суб'єкта і об'єкта управління (рис. 2).

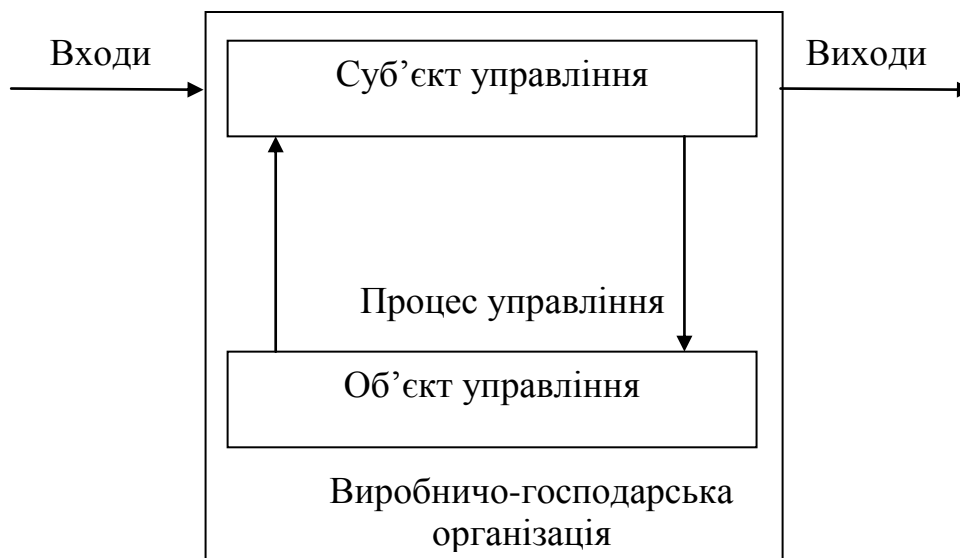

Рис. 2. Взаємовідносини у процесі управління виробництвом

Між елементами організації як системи існують зв'язки, за допомогою яких вони впливають одне на одне.

Для характеристики управління часто використовується поняття «система управління», виділяючи в ній керуючу і керовану підсистеми.

Керуюча підсистема є частиною соціальної складової організації, яка впливає на інші складові. Її елементами виступають індивіди, які управляють працівниками виробництва, розпоряджаються задіяними у виробництві технічними та економічними ресурсами, працюючи безпосередньо у виробничих та забезпечуючих підрозділах організації. Керуюча підсистема виконує функції управління керованою. Структура системи управління організацією подана на рис. 3.

Керованою підсистемою є задіяні у виробництві та інших сферах діяльності ресурси організації – людські, матеріальні, фінансові.

На систему управління впливає також навколишнє середовище, оскільки на її входи подається інформація про трудові, матеріальні, фінансові, екологічні та інші ресурси виробництва.

Входи системи управління – це елементи системи управління, через які інформація із навколишнього середовища надходить до неї.

Кожна система управління здійснює вплив на навколишнє середовище, подаючи на свої виходи інформацію та продукт функціонування виробничо-господарської системи (товари, послуги, фінанси та ін.).

Рис. 3. Структура системи управління організацією

Виходи системи управління – це елементи системи управління, через які інформація та продукт функціонування виробничо-господарської організації надходять у навколишнє середовище.

Сучасні системи управління не виникли з нічого, не зародилися спонтанно, а є наслідком тривалої еволюції в процесі історичного розвитку суспільного виробництва.

Висновки дослідження. Таким чином, для здійснення управління

підприємством необхідно використовувати нові методи управління і сучасні технічні засоби побудови різноманітних систем. Тому основними завданнями при проведенні реформування залізничного транспорту мають бути підходи, які в певний термін часу забезпечили європейським країнам науково-технологічний прорив у галузі з подальшим підвищенням ефективності перевізного процесу.

Список літератури

1. Гизатулина, В.Г. Анализ производственно-финансовой деятельности железной дороги [Текст]: учеб. пособие / В.Г.Гизатулина, О.И. Пустоход, О.Г. Быченко, И.Г. Бойко – Минск: Выш. шк., 1989. – 141 с.

2. Кунц, Г. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций [Текст]: в 2-х т.; пер. с англ. / Г. Кунц, С. О'Доннел. – М.: Прогресс, 1981. – Т. 1. – 520 с.
3. Мескон, М.Х. Основы менеджмента [Текст]: пер. с англ. / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Дело, 1992. – 350 с.
4. Томилова, В.В. Менеджмент [Текст]: учеб. пособие / под ред. В.В. Томилова. – М.: Юрайт-Издат, 2003. – 591 с.
5. Гончаров, І.Ю. Системний факторний аналіз економічних процесів на транспорті [Текст]: підручник / І.Ю. Гончаров. – К.: Лога, 1999. – 423 с.
6. Ложачевська, О.Л. Характеристика транспортної галузі України [Текст] / О.Л. Ложачевська // Економіст. – 2002. – № 10. – С. 42-45.
7. Витченко, М.Н. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятий ж.-д. транспорта [Текст]: учеб. пособие / М. Н. Витченко. – М.: Маршрут, 2003. – 450 с.
8. Бромвич, М. Анализ экономической эффективности капитальных вложений [Текст]: пер. с англ. / М. Бромвич. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 283 с.

Ключові слова: управління підприємством, реформування, реструктуризація, організаційна структура.

Анотації

У статті розглянуті особливості процесів управління на підприємствах залізничної галузі. Актуальність теми обґрунтована нагальною потребою реформування та реструктуризації залізничного транспорту.

В статье рассмотрены особенности процессов управления на предприятиях железнодорожной отрасли. Актуальность темы обусловлена настоятельной необходимостью реформирования и реструктуризации железнодорожного транспорта.

In the article describes the features of management processes in rail industries enterprises. Relevance of the topic due to the urgent need to reform and restructuring of the railways.